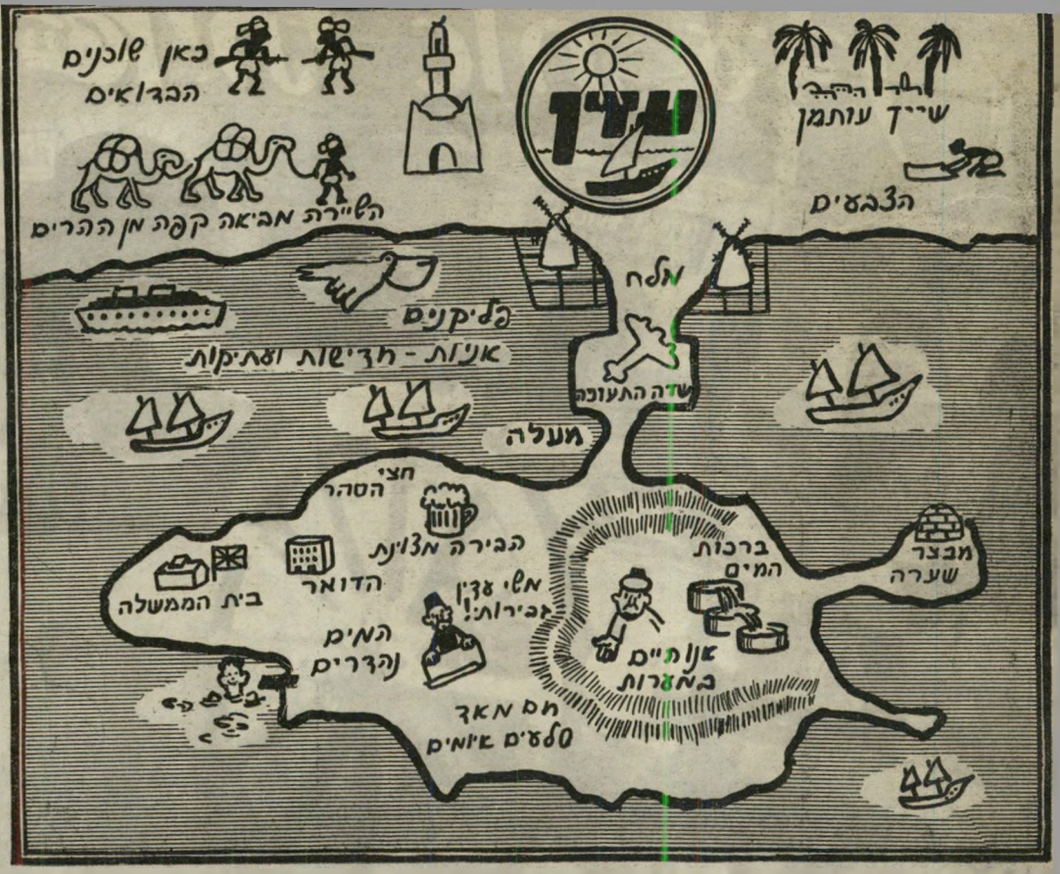

אין החנות מחכה לך. על פי רוב הוא עומד לפני הסף ומזמינך להכנס. „רק להסתכל" הוא אומר. בתוך החנויות אינך נפגש עם ילידי עדן. כל זה רק בשביל תיירים, מלחים וכדומה. כאן אתה שומע את כל לשונות העולם ונפגש ביחוד עם מלחים צרפתיים, המסתובבים ברחובות כשחבילות ענקיות של סיגריות אנגליות בידיהם. כי בעדן אין משלמים מכס על סיגריות וקופסת שיירס 20 עולה ארבעים פרוטה.

תותח מול רחוב

בית הממשלה של עדן הוא בקרבת הנמל. על גגו מתנוסס דגל בריטי וב־חזיתו עומד תותח. התותח אינו גדול ולא עשה עלי רושם מסוכן ביותר, אבל הוא בכל זאת מכוון כלפי העיר והילי־דים עושים סביב גדול ברחוב כדי לא לעבור לפניו. התותח הזה כמובן סמלי בלבד, אבל הוא סמל ברור.

בדיוק בפנה השניה של חצי האי נמצאת שכונת עובדי המספנות והדי־יגים הנקראת מאדא. רובם הם סומליים, גבוהים וחסונים, בעלי עור שחור מב־ריק. לאורך החוף ישנן המספנות שבהן בונים סירות דיג ומסע בנוסח מלכת־שבא. על מגוע לא שמעו שם, ומשום כך משקיעים עבודה עצומה בבניית אניות מפרשים.

סומלים לבושים חצאיות

עובדי המספנות גרים על חוף הים, אולם אין אתה מוצא שם מקומות דיור. על פי רב תמצא ערמה גבוהה של מטות עשויות מחצלת בתוך מסגרת עץ על ארבע רגלים. רק פה ושם תמצא כעין סוכה עשויה מחצלת ובה „בית קפה" או „מסעדה". כשעברתי במקום הזמינוני כמה סומליים זקנים לשבת ולהתכבד בספל קפה. להודות על האמת: זה היה הקפה הטעים ביותר ששתיתי מימי, והספל היה נקי להפליא. המתרגם שלי היה ערבי עדני. וכשהוא ישב ליד הסומלים, בלט לכ־לוכו של הערבי בחיצוניותו מזה והנקיון של הסומלים מזה.

הסומלי אינו לובש מכנסים, אלא חצאית צרה היורדת עד לברכים. על זה הוא לובש חולצה, וכל זה בצבעים מכל צבעי הקשת.

ישבנו ושוחחנו על עבודת הספנות והנה קם זקן אחד, יצא מהסוכה, הוריד פיסת אריג שהיתה מהודקת למתניו, שם אותה על החול וכרע. הוא מתפלל. צעירים אחדים בסביבה לעגו לזקן במקצת, האחרים המשיכו בשיחה. בינתים התאספו סביבנו מאות סומליים והרעש גבר. כשאמרתי למלוה שלי שאין זה יפה שהצעירים לועגים לזקן, השתררה פתאם דממה בקהל. גם הצעירים שתקו. כלם הסתכלו בזקן המתפלל ובי, וכשהוא גמר את תפילתו, נתנו לו מקום כבוד בסוכה.

5 פרוטות לילה

בכל עדן, מחוץ לשכונות הלבנים, תמצא אותן ערמות המטות ברחוב. בערב הן עומדות זו ליד זו לאורך הרחובות, מאות ואלפי מטות בקו ישר ועליהם ישנים הילידים. אולם על פי רב אין המטות שייכות להם. הן מושכרות ע"י בעלי החנויות והבתים במחיר של אנה אחת ללילה (5 פרוטות) וזה משמש למשכירים גם מקור הכנסה וגם כשמירה על רכושם. לא כל הילידים יכולים משגת לשלם את האנה ללילה. ומאות ישנים סתם בחוצות.

8 פרוטות ליום

במאלא נמצאים גם מחסני הפחם. בעדן עצמה אין פחם, אולם הנמל הוא מרכז אספקה חשוב של פחם לאניות העוברות, ומשום כך עסוקים אלפי פועלים בהעברת הפחם לאניות. הם ילידי תימן, הבאים לעבוד במקום זה לתקופה של שנה או שנתים. נמוכים ושחורים הם מסתובבים על ערמות הפחם, והתמונה מזכירה לך חלום בל־הות של הגיהנום, או את הבדיחה של מלחמת הכושים בלילה. אלה הם הקולים בשפת אנשי עדן, ושכר עבודתם היומי הוא כשמונים פרוטה. רובם באים לעדן על מנת לצבור „הון" ולקנות בו אשה בחזרה הביתה.

יש חוק האוסר על לבנים להתקרב למקום מגוריהם. כי הם פראים ועלולים להשתולל. ברחוב העובר על יד שכו־נתם, אסור למכוניות לעצור. גם במקרה שהנהג דורס את מישהו עליו להמשיך בנסיעה ולהודיע על המקרה לתחנת המשטרה הקרובה. הסבה לכך: נקמת הדם המידית של התימנים, שלא פעם „חיסלו" מכונית דרסנית על נוסעיה.

עובדי הפחם ישנים על חוף הים. הם עטופים פיסת אריג מסביב למתניהם וקשה להבדיל בין צבעם הטבעי ואבק הפחם המכסה את גופם מכף רגל עד ראש. כי רחיצה זרה להם.

כשהגעתי לשכונה דרשתי מהנהג לעצור. הוא עצר באמרו שלא כדאי לי לרדת כאן, כי התושבים הם אנשים רעים. ירדתי והלכתי למחסן הפחם כדי לצלם. כשראוני, התחילו נוהרים כלפי וסובבוני עד שבקושי רב יכולתי לצלם משהו. פתאום נשמע צפצוף חד והם חזרו לעבודתם. נגש אלי תימני אחד, דובר אנגלית, ובמלים אדיבות ביותר הסביר לי שכאן לא כדאי להסתובב, בגלל אבק הפחם שבאויר.

גן עדן בדי עתונים

עדן היא גן־עדן לאנשים הבאים מארצות הציביליזציה. כאן אין עתונים, ואין חדשות. הייתי ממליץ לכל העתונ־אים שלנו לנסוע לשם לחופש. הקשר העתונאי היחידי עם העולם הגדול הוא שרות רויטר המפיץ בין חותמי השרות עלון מודפס במכונת כתיבה, הכולל

כך גרים הסומאלים — ה„מאושרים" מקרב הקולים המנוצלים גרים בסוכות נפולות וגיון ירישות בד קרוע. אולם רוב הפועלים ישנים באמצע הרחוב במיטות הנשכרות במחיר חמש פרוטות ללילה. אחרים ישנים על הארץ
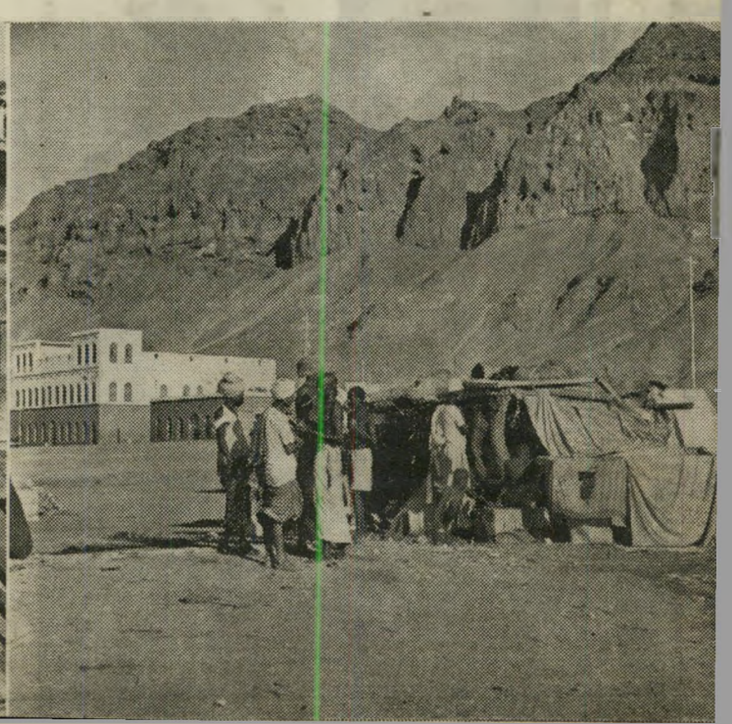
שמונה פרוטות ליום — סבלים אכולי רעב מטעינים את הסחורות בנמל. הסיבה לשכרם הזעום — בגלל חוסר תזונה אין בכוחם לעבוד עבודה מאומצת. פרוין העבודה ירוד ביותר. מעגל קסמים שאין מוצא ממנו במשטר הקולוניאלי.